

Горбач-Кудря Іванна Анатоліївна,
ад'юнкт відділу ад'юнктури
та докторантури Національної академії
внутрішніх справ

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДИТИНИ-КРИВДНИКА У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

На Всеукраїнському форумі «Україна 30», що відбувся 13–15 травня 2021 року, Голова Національної поліції Ігор Клименко проголосив посилення уваги відомства на роботі з дітьми, навівши невтішну статистику зростання дитячої злочинності. З початку року органами Національної поліції зареєстровано більше 1200 кримінальних правопорушень, скоєних відносно дітей, та 1400 кримінальних правопорушень, вчинених дітьми [10]. Така пропорційність показників у кримінальних провадженнях може свідчити про слабкість інституту відповідальності дітей у справах про адміністративні правопорушення.

Метою доповіді є аналіз положень законодавства, що встановлюють відповідальність дитини-кривдника, за вчинене адміністративне правопорушення, та судової практики винесення постанов за такими справами.

За даними Департаменту гарячих ліній ГО «Ла Страда-Україна», протягом 1 кварталу 2021 року про факти вчинення домашнього насильства над дітьми надійшло більше 40 тис. звернень [1]. Статистичні показники випадків домашнього насильства, вчинених дітьми, за справами про адміністративні правопорушення, на сайті судової влади у звітних матеріалах не представлені [2]. Водночас дані судової статистики свідчать, що протягом 2020 року за 194 справами про адміністративні правопорушення, пов'язаними із настанням відповідальності за ст. 173² КУпАП («Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування»), виносилися постанови про застосування заходів впливу, передбачені статтею 24¹ КУпАП («Заходи впливу, що застосовуються до неповнолітніх»).

Отже, є підстави вважати, що в Україні факти настання адміністративної відповідальності для дитини-кривдника замовчуються. На думку голови правління БФ «Слов'янське серце» Н.О. Киркач, такий дисбаланс між показниками

випадків, де дитина є постраждалою особою, і випадками, де дитина виступає в ролі кривдника, пов'язаний із тим, що під час реагування уповноважених суб'єктів на факти домашнього насильства дитина є майже невидимою [1]. Г.Ф. Федькович зазначає, що поки представники правоохоронної системи та судової влади в ситуації домашнього насильства не зацентрують уваги на дитині, ситуація не покращиться [1].

Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» дитину-кривдника визначено як особу, яка не досягла 18 років та вчинила домашнє насильство у будь-якій формі [9]. Щодо такої особи органами Національної поліції можуть застосовуватися спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству, зокрема виноситися терміновий заборонний припис, здійснюватися взяття на профілактичний облік та проведення профілактичної роботи. Судом за заявою заінтересованої особи може виноситися обмежувальний припис стосовно кривдника. Однак заборонювальні приписи, що застосовуються до дитини-кривдника, у такому разі не можуть містити заходів, що обмежують право проживання чи перебування дитини-кривдника у місці свого постійного проживання (перебування) [9].

Ст. 12 КУпАП («Вік, після якого настає адміністративна відповідальність») визначає, що адміністративна відповідальність особи за скоєне адміністративне правопорушення настає з шістнадцятирічного віку [1]. Ч. 1 ст. 13 КУпАП («Відповідальність неповнолітніх») передбачено, що до осіб віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, які вчинили адміністративні правопорушення, застосовуються заходи впливу, передбачені ст. 24¹ КУпАП («Заходи впливу, що застосовуються до неповнолітніх») [3]. Згідно із ч. 3 ст. 184 КУпАП («Невиконання батьками або особою, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей»), вчинення неповнолітніми віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років правопорушення, відповідальність за яке передбачене КУпАП, крім порушень, передбачених частинами третьою або четвертою статті 173⁴ КУпАП («Булінг (цькування) учасника освітнього процесу») тягне за собою накладання штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють [3].

Отже, органи Національної поліції та судової влади мають нормативно-правовий механізм реагування на факти вчинення дитиною адміністративного правопорушення, пов'язаного із вчиненням домашнього насильства. Уповноважені суб'єкти підрозділів Національної поліції можуть застосувати до особи

спеціальні заходи щодо протидії домашнього насильства з визначеними обмеженнями. У випадку розгляду матеріалів справи за фактом адміністративного правопорушення за ст. 173² КУпАП («Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування») та визнання дитину винною в ньому судді районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів приймають рішення застосувати до особи заходи впливу, передбачені ст. 24¹ КУпАП («Заходи впливу, що застосовуються до неповнолітніх»), а саме: 1) зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого; 2) попередження; 3) догана або сувора догана; 4) передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання, – або у разі, якщо дитина-кривдник не досягла шістнадцятирічного віку, накладати стягнення у вигляді штрафу відповідно до ч.3 ст.184 КУпАП («Невиконання батьками або особою, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей») на одного з батьків або осіб, які їх замінюють [3].

Аналізом постанов про адміністративні правопорушення, що містяться у Єдиному реєстрі судових рішень, виявлено, що за фактом вчинення дитиною-кривдником домашнього насильства визнання дитини винною супроводжується застосуванням щодо неї заходів впливу. Доказами у таких справах виступають протокол про адміністративне правопорушення, протокол про прийняття заяви про кримінальне правопорушення, пояснення постраждалої особи, пояснення дитини-кривдника [5], визнання вини дитиною-кривдника у вчиненні адміністративного правопорушення у судовому засіданні [8], письмове пояснення постраждалої особи, письмове пояснення дитини-кривдника, письмове пояснення свідка, довідка про результати розгляду звернення постраждалої особи до органів Національної поліції [6].

У разі притягнення до відповідальності за фактом вчинення домашнього насильства дитиною-кривдником батьків, відповідно до ч. 3 ст. 184 КУпАП («Невиконання батьками або особою, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей»), справи про адміністративне правопорушення закриваються через відсутність складу адміністративного правопорушення [4; 7]. Доказами у таких випадках є протокол про адміністративне правопорушення, складений на одного з батьків дитини-кривдника або особу, яка їх замінює, заява постраждалої особи

про вчинення домашнього насильства [4], а також пояснення, надані постраждалою особою у судовому засіданні [7].

Отже, відсутність усталеної практики встановлення відповідальності дитини-кривдника за вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173² КУпАП («Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування»), свідчить про наявність прогалин у законодавстві. Зокрема, ч. 1, ч. 2 ст. 254 КУпАП («Складання протоколу про адміністративне правопорушення») визначають, що протокол про адміністративне правопорушення складається уповноваженою на те посадовою особою не пізніше двадцяти чотирьох годин з моменту виявлення особи, яка вчинила правопорушення, у двох примірниках, один із яких під розписку вручається особі, яка притягається до адміністративної відповідальності [3]. Згідно з п. 1 ч. 1 ст. 255 КУпАП («Особи, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення») уповноважені на те посадові особи органи Національної поліції мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 173² КУпАП («Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування»), однак складати їх вони можуть на дитину-кривдника віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років. У разі, якщо дитина кривдник є неповнолітньою особою віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років, згідно ч. 3 ст. 184 КУпАП («Невиконання батьками або особою, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей»), посадові особи органів Національної поліції протокол про адміністративні правопорушення повинні складати на батьків або осіб, які їх замінюють[3], тобто у більшості випадків на постраждалих осіб. Останнє не відповідає завданням КУпАП, закріпленим у ст. 1 («Завдання Кодексу України про адміністративні правопорушення») в частині, що стосується охорони прав і свобод громадян, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі точного і неухильного додержання Конституції і законів України, поваги до прав, честі і гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством [3] і потребує внесення змін до ст. ч. 3 ст. 184 КУпАП («Невиконання батьками або особою, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей»), що дозволять уповноваженим на те посадовим особам органів

Національної поліції складати на дитину-кривдника віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років протокол про адміністративні правопорушення.

Список використаних джерел

1. Домашнє насильство щодо дітей під час карантинних обмежень. Як змінилася ситуація протягом «карантинного» року? *Ukraine crisis media centre*: веб-сайт. URL: <https://uacrisis.org/uk/domashnye-nasylstvo-shhodo-ditej-pid-chas-karantynnyh-obmezh-en-yak-zminy-lasya-sytuatsiya-protuyagom-karantynnogo-roku>.

2. Інформація про результати розгляду справ у сфері протидії домашньому насильству. *Судова влада України*: веб-сайт. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 року № 8073-X // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.

4. Постанова Дзержинського міського суду Донецької області від 17.12.2019 за справою № 225/7833/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*: веб-сайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86342799>.

5. Постанова Ковпаківського райсуду м.Суми від 30.10.2019 за справою № 592/16562/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*: веб-сайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85341050>.

6. Постанова Лозівського міськрайонного суду Харківської області від 27.10.2020 за справою №629/4986/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*: веб-сайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92491147> (дата звернення: 20.05.2021).

7. Постанова Радехівського районного суду Львівської області від 10.03.2021 за справою № 451/239/21. *Єдиний державний реєстр судових рішень*: веб-сайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95524106>.

8. Постанова Тарашанського районного суду Київської області від 25.03.2020 за справою № 379/384/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*: веб-сайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88596670>.

9. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>.

10.У Нацполіції розпочалося переформатування підрозділу ювенальної превенції – Ігор Клименко. *Національна поліція*: веб-сайт. URL: <https://www.npu.gov.ua/news/preventivna-robotu/u-naczpolicziji-rozpchalosya-pereformatuvannya-pidrozdilu-yuvenalnoji-prevencziji-igor-klimenko/>.

Єсімов Сергій Сергійович,
доцент кафедри адміністративно-
правових дисциплін Львівського
державного університету внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук,
доцент

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ У СФЕРІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ НЕПОВНОЛІТНІХ

Щодо такої категорії населення, як неповнолітні особи, міжнародні документи визнають пріоритет прав і інтересів, їх значимість для благополуччя та виживання всього людства, особистісного становлення та розвитку, потребують особливого захисту та гарантії. Національне законодавство орієнтоване на всебічний розвиток особистості, гарантію її прав і свобод, соціальний захист всіх членів суспільства незалежно від віку.

Неповнолітні суб'єкти – це соціально незахищений прошарок населення. Усі зусилля держави необхідно направляти на розвиток у неповнолітніх осіб суспільно значущої та творчої активності, на виховання високих моральних якостей, патріотизму, громадянськості, високого рівня правової культури та правосвідомості.

В основу формування державної політики у сфері реалізації прав і інтересів неповнолітніх повинні бути покладені правила-принципи, які продовжують і розвивають ідеї, закладені в міжнародних документах.

Конституція України проголошує напрями політики держави і є базисом, на якому будуються правовідносини щодо реалізації, охорони, захисту прав і інтересів неповнолітніх. Особи до вісімнадцятирічного віку мають усю повноту прав і свобод людини та громадянина, встановлених Розділом II «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» Конституції України [1].

Правові акти державного, регіонального, місцевого рівня встановлюють реалізацію, охорону, захист прав і інтересів неповнолітніх та зобов'язані посилатися на норми Конституції